

HÉTFAI U

Szerkesztők: Hochbauer Gyula,
Kovács Lehel István

Független művelődési és
helytörténeti havilap

VIII. évfolyam 5. (493.) szám

Alapította és szerkesztette (1906–1911):
dr. Fekete Endre és Kiss Béla

2002. május 24. – péntek

Töprengések egy költő halálának 170. évfordulójára

1. Józsa Mihálynak, az Iskola és Szülőház című lap szerkesztőjének segítségével

1890-ben 1 császári arany pályadíjjal hirdett pályázatot az akkori Brassó megyei tanítótestület: „megzenésítendő kettős hangra, népiskolai használatra Zajzoni Rab István csángó költő következő költeménye »Hol a tavasznak tündér ujjai...«

Bartalis István bírálta el az öt beérkezett munkát: I. díj Bíró Sándor r. k. vezető tanító, II. és III. helyezés Kovács Mihály hosszúfalusi tanító, IV. helyezés Barcsay Albert újfalusi tanító, V. helyezés János Lajos brassói tanító.

Az előző évi hasonló pályázatot a *Leánymező* című Zajzoni-vers megzenésítésére írták ki. Azt János Lajos nyerte volt meg.

A pályázat nemcsak a zenét tanítókat serkentette munkára, hanem célravezetően népszerűsítette a csángó költő verseit is, hisz a nyertes munkát tanítás végett megküldték a megye valamennyi iskolájának. Annak a 8 iskolának az igazgatóját, amelyben a dal nem tanított, a megyei tanítótestület választmányja elmarasztalta.

Lehet, valahogy így kellene ma is: az áldozatkészséget kövesse példás szervezés, egyéni teljesítmény, szervezett csapatmunka, érzékeny tehető felelősség. Lehet, így biztonságba kerülne a dal is, a vers is.

2. Veress Sándornak, a hosszúfalusi magyar királyi állami polgári fiú és leányiskola igazgatójának segítségével

Báró Eötvös József és Trefort Ágoston kultuszminisztersége idején valahogy másképpen működött a kapcsolat egy vidék intézményei között. Ez az együttműködés minőségirányos: „Egy pürekereci majális közönsége Bitai Sándor néptanító által 6 forintot adományozott 3 olyan tanulónak, ki a záróvizsgákon legszebben szavalják (...) Zajzoni Rab István megnevezett verseit.”

Igaz, „magasztosabb értékek” kapcsolták egymáshoz ezeket az embereket, mint mai iskolavezetőinket: Veress Sándor, Bitai Sándor szabadságharcos honvédek voltak, s ismert Zajzoni Rab István forradalmi lendülete is.

Az iskolai értesítőkből idézett szöveg adta az ötletet a Zajzoni-év következő tervezett eseményéhez:

**Június 8-án (szombaton)
legyen a Leánymezőn.
Barcaság-méretű versmajális!**

Nem kell egyéb hozzá, mint 4-5 autóbusz s

4-500 versbarát, aki egy nap bár, mer magában a fentebb nevezettekhez hasonló lelket viselni.

3. A Brassó 1887/66. számának segítségével

A gazdag politikusok kampányban könnyebben megnyerhetők a művelődés támogatására. Igaz, szükség van önzetlen (például pedagógus) közbenjárására.

„Az ürmösi Maurer Mihály képviselőjelölt programbeszéde alkalmával Bede Dániel (tanító) indítványára rögtönzött gyűlést rendeztek Rab István arcképe.”

A brassóiak bizonyára emlékeznek még a tömösi csata 150. évfordulóján felmutatott, az ürmösi unitárius egyháznál őrzött ezüstkehelyre. A Maurer családnak köszönhető, hogy ránk maradt ez a Kiss Sándor-ereklye.

Maga a korteskedő Maurer is adakozott.

Vajon elkészült-e ebből a gyűjtésből a kép? Ha igen, akkor melyik? Az ifjúkori költőt ábrázoló-e, vagy az arcán a betegség jelét hordozó, Bocskay-süveges rajz? Ezt a képet ismerte-e a költőt megmintázó Istók János vagy Jakab András?

Persze, erre a Zajzoni-képre is kíváncsi vagyok, de arra a Családi Kör 1866. évfolyamának műmellékleteként nyomtatott képre is, amelyen Zajzoni Rab István 25 író-társa társaságában van a '48 utáni korból. Sajnos a kíváncsisággal maradok, mert az elérhető Családi Kör-gyűjteményekből gondos „műgyűjtők” a képet kivágták. Lehet, éppen ádáz Zajzoni-kutatók, mint a kolozsvári sajtótárakból még a kisebb terjedelmű, Zajzoniról szóló írásokat.

4. Összegző töprengés

Miért nincsen e tájon a Zajzoni-versnek, s ezáltal a VERSNEK nagyobb ázsíója? Hogyan felejthették el a dalokat?

Azért furcsállom, mert a költő halála óta majdnem folyamatosan valamilyen mozgalom van vele kapcsolatban:

1. Síremlékére gyűjtöttek. (A 111 adakozó között a pesti kiadó Landerer Gusztáv, Toldy Ferenc irodalomtörténész, Erdélyi János irodalomszervező, történész.)

2. Emléktáblára gyűjtöttek, ami el is készült, s 1887-ben emlékűnnepélyen tették fel szülőházára.

3. Zajzoni Rab István csángó költő emlékűnnepé címmel 36 oldalas füzetet adott ki Koós Ferenc és Végh Mátyás. Sipos János 50 darabot, Gödri János 20-at vásárolt meg, hogy ingyen oszthassa ki a tanulóknak.

4. A *Zajzoni Rab István csángó költő emléke* című alapítvány kamataiból évente Brassó megye iskoláinak 2-2 jutalomkönyvet osztottak ki.

5. 1906-ban 100 tagú szakbizottság alakult Molnár Viktor államtitkár védnöksége mellett, Mátis Bálint elnökségével. Ez a bizottság ezernyi adakozó figyelmét hívta fel a csángó költőre: Bukaresttől Kanadáig. Még román adakozót is beszerveztek.

6. A megzenésített ZRI-versek igen népszerűek voltak. Az 1866. február 23-i Brassó szerint „a 18-án Csernátfaluban *A hol a tavasznak...* című dal (...) nemcsak általános tetszést aratott, de azt ismétlni is kellett. (...) Michaelis Samu tanító a négyfalusi kör részére, mint jeles zeneköltő és valószínű nyereség”. Brassóiak is részt vettek s néhány honvédtiszt is. Koós Ferenc is ott volt.

7. Rab-estélyeket tartottak leggyakrabban Háromfaluban, de Négyfaluban, sőt Bukarestben is. Ezekon gyakran szavaltak ZRI-verseket, énekeltek ZRI-dalokat.

8. 1907. február 9-én a háromfalusi tantestület ZRI-levelezőlapot adott ki.

9. Az ötvenes években újabb szakbizottság alakult, s népszerűsítették, szervezték a költő Istók mintázta szobrának Pestről való hazaszállítását.

10. Minden lehetséges évfordulón emlékűnnepélyt szerveztek.

11. 1972-ben újratemették a zajzoni temetőben.

12. Többször terveztek, kezdeményeztek gyűjtést összes versei kiadásához.

13. Brassóban, Négyfaluban iskolai irodalmi kört neveztek el róla, Négyfaluban cserkészcsapatot. 1992-ben magyar tannyelvű középiskolát.

14. Kiadták válogatott verseit (1959, 2002), majd prózáját (1992).

Furcsa kultuszcsökevény: a névre korlátozódó, mely eltűri a leszűkítést, elfogadja a torzítást. Ezeketől az érthetetlen terhektől kellene szabadítson az idej Zajzoni-év, s talán leginkább a versmajális.

Hochbauer Gyula

Május - Ígéret hava

- 1811. május. Felépült a bácsfalusi evangélikus templom.
- 1907. május. Balázs Ernő mérnök megvizsgálta a *Garsin* és a *Tatrag* vizét, és felállított egy villanytelepet.
- május 3. Országos kirakóvásárok Csernátfaluban.
- 1829. május 3. Kovács Nikolausz katolikus püspök meglátogatta Türköst.
- 1906. május 5. Bácsfaluban született Jakab András szobrászművész. Bukarestben halt meg 1939. február 13-án. A hosszúfalusi középiskolában, majd a brassói faipari szakiskolában tanult. 1927-től 1933-ig a bukaresti képzőművészeti főiskola diákja. Munkáival több díjat nyert, életműve több mint 72 szoborból áll.
- 1912. május 5. Geduly Henrik püspök meglátogatta Tatragot.
- 1946. május 8. A csernátfalusi színjátszó kör a sepsiszentgyörgyi városi moziteremben előadta a dr. Kiss Béla által átírt *Sevillai borbélyt*, Baumarchais világhírű vígjátékát.
- 1872. május 12. Fogarasi Michael katolikus püspök meglátogatta Türköst.
- 1910. május 13. Megjelent Hétfaluban a *Halley-üstökös*, s a hétfalusi Hegyeshegy felőli részen jól és tisztán látható volt.
- 1934. május 13. Istók János Bem-szobrának leleplezése a budapesti Pálffy (Bem) téren. Az ünnepségen részt vett vitéz Horthy Miklós, Magyarország kormányzója.
- 1843. május 14. Kovács Nikolausz katolikus püspök meglátogatta Türköst.
- 1862. május 14. Zajzoni Rab István csángó költő halála.
- 1880. május 15. Hosszúfaluban szü-
- tett Vajda Mihály 24-es honvéd. Hósi halált halt a hazáért 1915. január 11-én.
- 1366. május 16. I. Lajos király adománylevele – az első írásos emlék.
- 1862. május 16. Zajzoni Rab István temetése a brassói evangélikus temetőben.
- 1912. május 17. Geduly Henrik püspök meglátogatta Hosszúfalú-alszeget.
- 1876. május 18. Az országgyűlés közigazgatási bizottsága előtt vita tárgyát képezte Háromszék megye területi szabályozása. Hétfalut Háromszékhez akarták csatolni. A javaslat egyetlen szavazaton bukkant meg.
- 1973. május 19. Jakab Antal katolikus püspök meglátogatta Türköst.
- 2001. május 23. Kétnyelvű helységnevtáblákat tettek ki Háromfaluban.
- 1980. május 24. Jakab Antal katolikus püspök meglátogatta Türköst.
- 1987. május 27. Bálint Lajos katolikus püspök meglátogatta Türköst.
- 1790. május 28. Brassóban elhunyt Pap Sámuel. Csernátfaluban született 1720-ban. 1753-ban Bécsbe utazott, ahol a vári uradalom jobbágyainak sorsán akart javítani. 1755-ben az eperjesi evangélikus gimnázium tanulója. 1757-ben feketealmi írnok, majd 1759-től brassói írnok. 1761-ben összeállítja Bakó Józseffel a töröcsvári *Urbáriumot*, a barcasági csángó falvak történetének legfontosabb forrásmunkáját. 1775-től haláláig töröcsvári várnagy.
- május 23. Az épülő hosszúfalusi Boldog Apor Vilmos-templom búcsú-ünnepé.

Véendiákok világtalálkozója

Gondolkoztunk, hogy mi lehetett döntően a fontos: Eötvös József és Trefort Ágoston kultuszminiszterek látogatása, vagy a barcasági magyar értelmiségek iskolanemesítő szándéka abban, hogy az itteni oktatás ellendüljön az elemi szintről. Bizonyára mindkettő, mert valamelyik nélkül sántított volna az ügy. De az is tény, hogy a polgárvá átalakuló faragászati iskola létrehozása olyan értelmiségi egyetértés és összefogás eredménye volt, amelyhez foghatóval a Barcaság vidéke azóta sem büszkélkedhetett.

A középiskola itteni beindítása szerencsés, de nagyon politikum-függő s ez a függőség 1949-től 1989-ig csak erősödik.

1949-ben létesített háromnyelvű (román-magyar-német) szaklíceum nem élte túl a sztálinizmust, 1955-ben kátyúba esett. Bár távolról folytatásának tűnik az 1955-ben létrehozott elméleti líceum (román-magyar tagozattal), ennek vitorlájába már más szeleket fogtak s mikor úgy tűnt, hogy a túl sok elméleti tudás veszélyes szellemi erővé érhet, 1978-ban gyorsan megszüntették, s az osztályok újracsoportosításával létrehozták az *Electroprecizia* szaklíceumot. Az előzőnek, az el-

méletinek még a fészket is szétszórta: a tanárokat is átcsoportosították, mert a szellem folytonosságában is erő lappangott.

Az üzem árnyékába kerülő iskola mily távol került a templom árnyékától. S Molnár Viktor, Borcsa Mihály, Szemerjai Károly, Bartha Károly, Kelemen Kálmán, Veress Sándor, Killyéni Andre szabadságméltelyezett szellemétől hol voltak azok, kikre e gyermekeket bízták?

A rendszer az ember zsarnoka volt. A diktatúra fojtogatta a szellem lángját, s a megrettentett lelkek belefásultak a reménykedésbe.

A szellemiség 1990-ben lélegzetvételhez jutott. A kedvező helyzetet ismét kihasználta a közönség javára néhány ügyesen tájékozódó értelmiségi (Gellérd Lajos, Dávid István, Kovács Előd és többen) és létrehozták az önálló magyar tannyelvű intézményt, a Zajzoni Rab István Középiskolát.

Ez az intézmény elődeink legjobb hagyományait folytatja, ha Hétfalu szellemi központjává válhat.

Az iskola udvarán álló szobor ezt a szellemiséget vigyázza s ezt idézi figyelmeztetőn az óvoda mögötti szögletben álló kopjafa is.

Hétfalusi hírek

- 2002. április 26-án került sor a Zajzoni Rab István Középiskola tornatermében a Brassó megyei magyar képzőművészek Zajzoni-művekből ihletett munkáinak tárlatára. A kiállításra 12 munka érkezett be:
 - Ábrahám Jakab: *Illusztrációk* (2002, 46x55, rajz)
 - Albert Sándor: *Hosszúfalú* (2001, 42,5x54,5, akvarell)
 - Bartha Árpád: *Egy diófa...* (2002, 25x20 cm, tusrajz)
 - Bartha Árpád: *Itt születtem* (2002, 23x16 cm, rajz/tus)
 - Bartha Árpád: *Óriáspohár...* (2002, 24x17 cm, tusrajz)
 - Csutak Levente: *...Rab vala, de szabad volt lelke s dala* (2001, 29,5x42, rézmetszet)
 - Csutak Levente: *Vihar az én költészetem – Zajzoni Rab István emlékezete* – (2002, 48x65 cm, tusrajz)
 - Damó István: *A rempeholló álma I.* (1999, 34x48 cm, hidegtű)
 - Damó István: *A rempeholló álma IV.* (1998, 34x48 cm, hidegtű)
 - Rosinecz László: *Zajzoni Rab István – Itt születtem* (2002, 61x52, vegyes technika)
 - Tomos Tünde: *A tánc (borica)* (2002, 76x59,5, olaj)
 - Vetró Bodoni András: *El innen, el...* (2002, 29x41, fotómontázs)
- A tárlatot a *Leánymező* és a *Gergegyjárás* című zenés jelenetek, valamint Márk Attila zenés estje előzték meg. A kiállítás után a HMMT elnöksége díszoklevelekkel jutalmazta meg mindazokat, akik az elmúlt 10 év során munkájukkal segítettek a hétfalusi közművelődési élet szervezését:
 1. *Ambrus Attila* – a hétfalusi művelődési események népszerűsítéséért.
 2. *Bálint Ferenc* – a hétfalusi művelődési események népszerűsítéséért, odaadó munkásságáért.
 3. *Bálint István* – a hagyományos népi értékek tudatosításáért és képzőművész életművéért.
 4. *Barkó Etelka* – a népi tojásdíszés hagyományának ápolásáért.
 5. *Bartha Judit* – Hétfalu művelődési életében kifejtett tevékenységéért.
 6. *Bubla Levente* – a *Kéknefelejés* újjászervezéséért és működtetéséért.
 7. *Dávid István* – a hétfalusi érde-

Hétfaluban a magyar nyelvű oktatás 460 évének gazdag múltja erőt adó hitet kell sugározzon. Ebből merítkeztünk az 1992-es szoboravatás és névadóünnepség mellé szervezett I. VILÁGTALÁLKOZÓN. Ha a folytatáshoz szükséges egyre több hitet tud adni a világtalálkozó, új megtartó összefogást eredményezve az iskola körül, akkor megérte.

Hallgassuk meg Trefort Ágoston 1880. augusztus 30-án Hosszúfaluban tett hitét: „*Ennek a népnek élni kell, tehát az iskola által fog.*”

Higgyétek ezt, véendiákok és mostaniak, öreg és ifjú pedagógusok! Higgyétek ezt, és ezen munkálkodjatok örömmel!

A Hétfalu szerkesztősége

- keltségű magyar könyvek ki-nyomtatásának támogatásáért.
- 8. *Gyerkő András* – a hétfalusi magyar kórus működtetéséért.
- 9. *Gyurka Árpád* – a hétfalusi fúvószenekar működtetéséért.
- 10. *Kosztja István* – a boricatánc hagyományának ápolásáért.
- 11. *Kovács Attila* – az EKE-mozgalm négyfalusi megszervezéséért és a nagyközhavasi menedékház ügyéért.
- 12. *Kovács Klára Ildikó* – Hétfalu művelődési életében kifejtett tevékenységéért.
- 13. *Miklós Melinda* – Hétfalu művelődési életében kifejtett tevékenységéért.
- 14. *Simon Enikő* – Hétfalu művelődési életében kifejtett tevékenységéért.
- 15. *Szász Benedek István* – Hétfalu művelődési életében kifejtett tevékenységéért, a *Zajzoni-szoborért*.
- 16. *Török Beatrix* – a vasárnapi iskola működtetéséért, a *Mus-tármag* szerkesztéséért.
- 17. *Török László* – az *Evangélikus Harangzó* és az evangélikus naptárak szerkesztéséért, dr. Kiss Béla hagyatékának ápolásáért.
- Május 26-ikára, a HMMT 10 éves születésnapjára készült el a társaság új címere, *Tomos Tünde* alkotása.

Hétfalusi Magyar Művelődési Társaság

- Mindazok számára, akik a HMMT tagjai szeretnének lenni: belépési űrlapok igényelhetők a társaság székházában, a *George Moroianu utca 87. szám* alatt.
- A Hétfalu következő lapszáma *június 28-án* fog megjelenni. Témája: a hétfalusi népi művelődés.
- **Versmajális.** Június 8-án (szombaton): Legyen a *Leánymezőn. Barcaság-méretű versmajális!*
- **Véendiáktalálkozó Négyfaluban.** A négyfalusi középiskolák véendiáktalálkozója 2002. május 25-én:
 - 10-kor gyülekező a volt 3-as iskola udvarán
 - 11.30-tól ünnepi istentisztelet keretén belül ünnepi műsor és köszöntő beszédek
 - 13.40-től koszorúzás és emléktábla avatás
 - 14.20-tól beszélgetések és kiállítások megtekintése.

Asztaltársaság

Minden hónap utolsó vasárnapján találkoznak: a hadnagy, az őrmester meg a három tizedes. Körbeülük a kártyázásra előkészített, 120 cm átmérőjű tölgyfaasztalt, mely egyetlen szeg nélkül szolgált neoklasszicista lábaival. Idegen számára feltűnő kedéllyel osztottak. Néha bejött kínálkodni Júlia, s miután három között lejátszhattak volna, az ablaknak háttal fordított kényelmes karosszékről felállt az ajtai magyar szakállas, aki lehet, mindannyiuk közül a legöregebb.

Ma este is ő érkezett utolsónak: nyolctizenháromkor sétatálcával és keménykalappal – állapította meg a házzal szemközti zsalugáter mögött a leszerelt állami megfigyelő, aki saját szórakozására figyelte a házat, s pontos naplót vezetett a körülötte történekről – fogóddz meg! –, a ház életéről is.

„A Trefort hosszúfalusi látogatását követő napon, 1880. augusztus 31-én este 8-kor kocsin... hadnagy-tanító. 8 tízkor gyalog tizedes-pap. Brassó felől s vele egyszerre fentről ugyanazzal a kocsival az őrmester-tanító s a tizedes-tanító. 8 tizenket-tőkor a fiatal tizedes-tanító. Bent Trefort üzenetét olvasták, értelmezték. Terveznek. Szervezkednek. Veszélyes összeesküvés: honvéd tanítók és honvéd pap. Névsor szerint Bartha, Bitay, Borcsa, Kelemen, Szemerjai, Veres. Nagyság szerint: Veres, Bartha, Szemerjai, Bitay, Borcsa, Kelemen.

Veszélyességük szerint: rangsorolhatatlanul veszélyes valamennyi.

Rendszeres megfigyelésük önkéntesen történik a csukott ablaktábla szélső gránátalma-motívumának elmozdítható közepén keresztül.”

A társaság koccint és hörpint. A társalgásnak csak foszlányai jutnak a karosszék méltóságos bajuszú urához.

– Kapkodják a meséimet – dicselkedett a pürekerei.

– Keressetek Csernátfaluban eladó házat nekem. Szeretnék Tatrangról ide költözni...

– A Tömösi-szoros szájában megdézsmáltak a háromholdnyi gyümölcsöt.

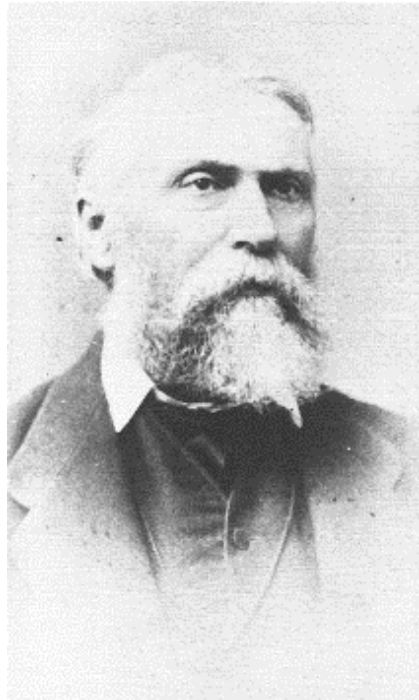
– Nálam a nemesített csemeték nagyobb része mindig eltűnik. De a kertek rendre megtelenek nemesített csemetékkel – mosolyogta el magát a krizbai úr.

Pedig tudhatná – gondolta a karosszék megülő –, hogy igen csontos a képe a mosolyhoz, s közben folyamatosan változó arcát az ajtó felé fordította, majd tekintete után indult. Elköszönt, s mentében szólt az asztaltársasághoz:

– Szépek voltak Trefort miniszter úr fogadásán a csángó ruhába öltözött lányok.

– Szépek, valóban szépek – válaszolták tréfásan a többiek, mókásan szótagolóra fogva a folytatást: „Mon-dot-ta volt a mi-nisz-ter úr.”

– Miközben megsimogatta néhány lány arcát – kerekítette le a szöveget a távozó.

Trefort Ágoston – vallás- és közoktatásügyi miniszter (1817–1888)

Sokáig égtek a lámpák a társalgóként fungáló ebédlőben a kiosztott kártyák mellett, a vastag diófurnúrú tölgyasztal körül a jövőről. Summázásként a keleti arcvonású pap ismét Trefortot idézte: „Ez a nép élni akar, ezért az iskola állni fog.” Velük egyszerre gondolt ugyanerre, immár otthon az ajtai magyar szakállú.

A házigazda kikísérte a vendégeit, s észrevette a szemközti ablaktábla gránátalmájának elfordított közepét. Csóválta a fejét. Bement. Elővette a naplóját, s írni kezdett, cseppet sem álmos betűkkel.

„1880. augusztus 31-én este, egy nappal Trefort oktatásügyi miniszter hosszúfalusi látogatása után elmozdult a gránátalma magháza...”

Megállott, elmosolyodott, s visszalapozott a vastag füzet elejére.

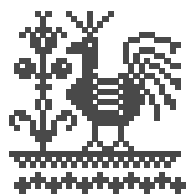
„1869. szeptember 27-én este, egy nappal Eötvös József hétfalusi látogatása után elmozdult a gránátalma...”

*

Felnéz az ablak mögötti magasságba.

– Isten erőt ad a szabadsághoz.

Lukács Gyula

Az evangélikus gyámintézet

Ösztöndíjak világában élünk. Az egyetemisták ösztöndíjkérvényeket nyújtanak be a titkárságra, az Illyés Közalapítványhoz, az Apáczaihoz fordulnak a civil szervezetek, mindenki ösztöndíjak, pályázatok után kutat, hogy a tanulmányaihoz szükséges tejet s kiflit fedezze, hogy minél jobb és tehetősebb iskolákba tudjon járni. Ez vajon a modern kor szüleménye vagy régen is így volt?

Hétfaluban bizonyosan. Mégpedig a **Hétfalusi Magyar Ágostai Hitvallású Evangélikus Gyámintézet** jóvoltából. Gyámintézetünk 1885-ben alakult, 50 éven keresztül, 1935-ig folyamatosan működött, majd kisebb megszakításokkal átvészelte a második világháborút, az 1948-as államosításig.

A gyámintézet a brassói egyházmegyének az egyik legrégebb és legszívesebben dédelgetett szeretetintézménye volt.

Az alapító atyák közül kimagaslott **Mihály Károly** lelkész, az egyesület első elnöke, az utolsó vezetők közül pedig a **Dávid Károly** lelkész és **Bálint András** világi elnök, akik a Trianon utáni nehéz, viharos időkben kormányozták az intézet hajóját.

Az egyesület elnökei – az alapítók célkitűzéseinek szem előtt tartásával – a tanuló ifjúság rendszeres segélyezésével siettek azt a jövőt építeni, amelyre az önállóvá lett magyar eszprességnek nagy szüksége volt. A téli vándorgyűlésein és a Péter-Pál-napi közgyűlésein biztatott, hűségre nevelt, lelkesített, a közönyt, egykedvűséget, nemtörődömséget fátylát hasogatta, az ifjúságnak irányt szabott, utat mutatott. Segélyeivel gondokat űzött, könnyeket törölt. Az a 3600 békebeli korona, s a 329 160 lej, amelyet segélyezésre összegyűjtött és kiosztott 50 év alatt, sokszor segített ott, ahol a legnagyobb szükség volt, s a gyámintézet méltón teljesítette be az evangélikus egyház tanítását: **„Egymás terhére hordozzátok és úgy töltsétek be Krisztus törvényét.”**

A gyámintézet céljai között kiemelt helyen szerepelt nemzeti kultúránk védelme, szociális haladásunk fejlesztése, a felekezeti iskolák fenntartása, az ifjúság nevelése és segítése.

Az 1935. június 30-i jubileumi közgyűlés jegyzőkönyvéből tudhatjuk meg a gyámintézet történetét. Az ötven évet ünneplő jubileumi istentiszteleten Bíró László, Szórády Lajos és Sipor András esperesek szolgáltak. A díszközgyűlésen, amelyen egész Hétfalu és Brassó, valamint Bukarest is képviseltette magát, Bálint András és Dávid Károly elnökök tartalmas beszédben mutattak rá a gyámintézet jelentőségére és eddigi munkájára.

A gyámintézet 1885. április 10-én alakult meg **Mihály Károly** lelkész (egyházi elnök), **Szmik Gábor** főerdész

(világi elnök) elnöke mellett. 1935-ig egyházi elnökök voltak: 1885–1891: Mihályi Károly, 1891–1916: Kiss Árpád, 1917–1919: Kiss Béla, 1922–1935: Dávid Károly lelkészek; világi elnökök: 1885–1891: Szmik Gábor, 1891–1895: Gödri János ügyvéd, 1899–1904: Rombauer Emil, 1904–1905: Sánek András, 1905–1919: Grósz Frigyes, 1919–1923: Barcsa Ákos, 1923–1935: Bálint András.

Az ötven év alatt összegyűjtött, fent említett összeg így oszlott meg: bácsfalusi, tatrangi egyház 3000-3000 lej; csernátfalusi egyház 4000 lej; a többi kiváló tanulók és tanítók segélyezésére fordították: Jónás László 3000, Mezei Sándor 1500 lej (teológusok), Magdó András 1000, Simon András 500, Papp Sándor 1000 (tanítók), Köpe János, Berinke Kornél, Masznyik Gyula, Papp László 1000-1000 lej (egyetemi hallgatók), Partin István, Jakab Mihály, Mezei Sándor, Bálint Mihály 500-500 lej.

A gyámintézet ösztöndíjsai közül kiemelkedett **Jakab András** szobrászművész, bácsfalusi evangélikus harangozó fia. A brassói faipari iskolában tűnt fel tehetsége, s mint jó tanuló, sokat ígérő fiút az evangélikus gyámintézet segítette tanulmányainak folytatásában. A gyámintézet szerény támogatásával jutott Bukarestbe, ahol elvégezte a képzőművészeti főiskolát. Képzőművészeti tanulmányainak elvégzése és a rajztanári oklevél megszerzése után mégis kimódolta magának, hogy külföldi tanulmányútra menjen. Budapesten dolgozott s ottani illetékes körök nemcsak hogy igazolták a bukaresti művészkörökben róla kialakult jó véleményt, hanem lehetővé tették számára, hogy néhány hónapot Olaszországban is eltöltsön. Megerősödve és kiszélesedett látókörrrel érkezett vissza Bukarestbe. Dolgozott, kiállításokon vett részt, pályamunkákat készített, fel is mutatott gyönyörű eredményeket. Megházasodott, s új családi viszonyai kissé eltávolították a magyar élettől. Műtermet rendezett be a takaros kis villában, ami felesége hozománya volt. S megkezdődött számára a szabad művész küzdelmes élete. 32 éves korában halt meg, egy félreértés következtében. Villájába albérlőt fogadott, s nem sejtette, hogy bérlője Cristescu tanár, a legionáriusok hét éve keresett vezére. 1939. január 27-én éjjel a rendőrség rövid kézitusa után agyonlőtte Cristescut, Jakab Andrást pedig letartóztatták. A vizsgálati fogság megviselte legyengült szervezetét, és február 13-án elhunyt. **Kovács Lehel István**

Magyar pedagógusaink román iskolákban és román tagozatokon

A múlt században a transzilvanizmus elveit hirdető elődeink a romániai magyarság kulturális híd szerepét hangsúlyozták. Most, a XXI. század elején, 40 évi nemzeti hegemoniára törekvő kommunizmus és 12 év botladozó demokrácia után hogyan alakult ez a megálmódott szerepkör?

Különösen érdekes ennek a kérdésnek az elemzése most, amikor az elmúlt évtizedek fonákságainak eredményét: a tagozatokba sorvasztott kisebbségi oktatást és az így befolyásolt tanári sorsokat tekintjük. Ezért tehát azon négyfalusi magyar pedagógusokról írnék, akik városunk román vagy vegyes tannyelvű iskoláiban napszámoskodnak. *Kiss Annát, az Electroprecizia líceum matematika szakos tanárnőjét, Gyerkó Andrást, a George Moroianu líceum aligazgatóját és Ghimpeanu Évát, a bácsfalusi általános iskola aligazgatóját faggattam a témával kapcsolatban.*

Rip.: *Hogyan látják Önök a román iskolákban, ill. tagozatokon tanító magyar pedagógusok helyzetét, és esetleg milyen szerepet tulajdonítanak nekik?*

K.A.: A magyar pedagógusok helyzete a román iskolákban szerintem nehezebb, mint a magyar iskolákban. Először is nagyon kell ismerni a román nyelvet, a szavak, illetve mondatok hangsúlyozását, a helyesírást, mert gúny tárgya lehetsz. Szakmai szempontból is nagyon kell bizonyítani, hogy elfogadjanak, s főleg, hogy tiszteljének. Ezeket én érthető elvárásoknak is tartom. Ami a legnehezebb, az a pszichikai nyomás, ami ránk nehezedik, amikor a sajtóban, a tévében, de főleg felső politikai szinten, valamilyen román–magyar vita folyik. A mi szerepünk ezen iskolákban a híd szerepe a két nép között: megismerni egymást, ápolni a toleranciát, barátságokat kötni.

Gy.A.: A helyzet hozta így, hogy a román tagozaton is tanítsak, mert csak így jön ki egy teljes katedrához szükséges zeneórák száma. Hasonló a helyzet – mivel ahol szintén csak egy-két órája van hetente, a román rajztanárnőnek, aki ezért – tanít a magyar tagozaton is. Azt mondhatnám tehát, hogy a művészetek terén kölcsönösen hatunk egymásra.

G.É.: Már 28 éve tanítok a bácsfalusi iskolában zenét és rajtot mind a magyar, mind a román tagozaton. Mondhatom, a két tagozat közötti viszony teljesen normális, és soha nem voltak ilyen okból adódó problémáink. Mindig közösen ünnepeljük a karácsonyt, a nők napját stb., bár nyolcadik végén külön osztályfőnöki órák vannak, a banketten összekeveredik a társaság. Kisebb-nagyobb bosszúságot inkább a román tagozatok

tanuló cigánygyerekek egynéhány jómadara okoz. Ami számomra egy másik különbség, az az, hogy a gyerekek és a szülők hozzáállásnak köszönhetően a magyar tagozaton két fúrlyacsoportot is sikerült létrehoznom és működtetnem, míg a román tagozaton egyet sem.

Rip.: *Jelenleg hány magyar tanerő oktat az iskolában, ill. román tagozaton, és milyen tendenciát mutatnak a számok az utolsó években?*

K.A.: Nálunk három magyar tanárnő oktat és két mester. Ezek a számok állandóak voltak az utolsó években. Egy magyar filozófiatanárnő jött egy pár évvel ezelőtt, de a tavaly el is ment. Természetesen a tanulólétszám csökkenése a mi óraszámainkra is rányomja bélyegét, ezért bármilyen „meglepetésre” is számítanunk kell a jövőben.

Gy.A.: Rajtam kívül, ugyancsak az óraszámok kikerekítése végett, a technológia órákat tartó tanár és a tornatanár tanít még be a román tagozaton. A számok nem változtak sokat az utolsó évek során.

G.É.: Hárman vagyunk, akik a román tagozaton is tanítunk: a biológia-földrajz szakos tanárnő, a tornatanár és jómagam. Egy kivétellel, amikor egy pár éve egy nálunk helyettesítő tanárként dolgozó kollégánknak is tanított a román tagozaton, a helyzet változatlan, de az egyre csökkenő magyar tanulók létszáma változást hozhat.

Rip.: *Ha egy frissen tanárit végzett magyar diák csak román iskolában kapna állást, illetve tanítania kellene román tagozaton is, és Önök fordulna tanácsért, akkor milyen tanácsokat adna neki?*

K.A.: Azt, hogy egy tanárnak első a szakma: oktatás és nevelés, függetlenül a tanulók nemzetiségétől. Tehát, dolgozni kell.

Gy.A.: Tényleg megeshet, hogy egy fiatal végzős számára csak egy félállásnyi óraszám van a magyar tagozaton, és ezért a román tagozaton is kell vállalnia órákat. A tanácsom, hogy vállalja el ezeket az órákat is, amíg megürül a hely a magyar tagozaton és/vagy vállalhat más órákat is a tagozaton belül.

G.É.: Szerintem nagyon fontos, hogy mint fiatal tanár ki tudja vívni magának az elismerést és tiszteletet a tanulók körében, hogy ne hagyja magát lekezeleni. Ha ezt rövid időn belül sikerül elérnie, akkor nyert ügye van, bármilyen tagozaton is tanítson.”

Következtetés helyett mindnyájuknak további jó munkát, kitartást, egészségét és sok sikert kívánok.

Kiss Ferenc

Quo vadis, hétfalusi nyolcadikos diák?

A Mende Valér tervezte, stílusában Kós Károlyéval rokon hosszúfalusi általános iskola épülete. 1912. Szeptember 15-én kezdődött először a tanítás benne. Most diákkörök székhelye.

Közeledik az időszak, amikor az idej nyolcadikos diákok és szüleik arról döntenek, hogy hogyan és hova tovább. Mi és melyik szakiskola vagy a továbbtanulás felé utat nyitó elméleti középiskola következzen?

A döntést, sok tárgyilagos tényező befolyásolja, mint: a megfelelő szak léte, a tanári kar minősége, az iskola elhelyezése, kell-e ingáznia vagy sem, esetleg biztosít-e az iskola bentlakást vagy sem; de sok személyes jellegű tényező is közrejátszik, mint: az iskoláról létező személyes vélemény, az iskoláról a közösségben kialakult kép, a leendő diákközösség megítélése és a hagyományok.

Van még egy kritérium, amelyet sajnos még sokan figyelembe vesznek, mégpedig, hogy magyar vagy román tannyelvű iskolában tanuljon-e tovább a gyerek. Most, amikor létrejött az önálló magyar nyelvű egyetem, a Sapientia Egyetem, és ezáltal biztosított minden szinten a magyar nyelvű oktatás, ideje lenne felülbírálni ezt a kritériumot és egyértelműen a magyar iskolák mellett dönteni. Személyes, valamint barátaim, ismerőseim tapasztalatai is azt mutatják, nincsen helye annak az érvek, hogy jobb, ha román iskolába jár a gyerek, mert majd könnyebb lesz beilleszkednie a ritkább szakok esetén, a román nyelvű egyetemen.

A négyfalusi nyolcadikos magyar diákok román iskolákba való „elcsángálásáról” nyilatkozott Gyerkó András, a hosszúfalusi iskola aligazgatója, Ghimpeanu Éva, a bácsfalusi iskola aligazgatója és Kovács Előd, a Zajzoni Rab István Középiskola tanára.

Rip.: *Az Önök tapasztalata szerint a végzős magyar nyolcadikos tanulók milyen arányban folytatják tanulmányaikat román szak- vagy középiskolákban?*

Gy.A.: A tavalyi 16 végzősünk közül kb. 4-5 gyerek választotta ezt az utat, s közülük is csak egy próbálkozott középiskolába, mégpedig katonais-

kolába, a többiek szakiskolákban tanulnak tovább.

G.É.: A volt nyolcadik osztály 15 tanulója közül 5-6 ment tovább román iskolába. Nagy többségben szakiskolát választottak. A fiúk körében különösen vonzónak bizonyult az autóbádogosság szak, a lányok pedig inkább a gazdasági jellegű szakok felé hajlottak. Javasolnám hasonló szakok magyar nyelven való beindítását is, így megnyerhetnénk magunknak ezeket a gyerekeket is.

K.E.: Viszonylag kevés tanuló ment román iskolába. A tavalyi 28 nyolcadikos közül 2 ment román líceumba, 6 pedig román szakiskolát választott.”

Rip.: *Hogyan tudják Önök mint tanárok befolyásolni a diákok és a szülők ezirányú döntéseit?*

Gy.A.: A végső döntés a szülők kezében van, ezért kevésbé lehet azt közvetlenül is befolyásolni. Személyes érzésem az, hogy néha sokkal nagyobb hatással bírnak a család közvetlen „jótanácsadói” és a többi személyes kapcsolatok.

G.É.: Mi igyekezünk minden tőlünk telhetőt megtenni, hogy tanulóink, képességeiknek és a lehetőségeknek megfelelően, a legjobb utat válasszák. Ezért már most elkezdtük a felkészítőket a képességi vizsgára: román és magyar nyelvből, valamint számtanból. Az év végéig ezekből a tantárgyakból a gyerekek több tesztelésen is átmennek. Ezeknek a teszteknek az eredményeit majd az év végén összesítjük és egy külön szülői értekezleten az osztályfőnök, a szaktanárok és a szülők közösen kiértékelik. Általános elvként arra törekszünk, hogy a gyerekek Négyfaluban tanuljanak tovább, különös tekintettel a Zajzoni Rab István Középiskolára.

K.E.: Nehéz ezeket a döntéseket befolyásolni, mert ezeknek a fő indító oka az, hogy olyan szakot választanak, amit nem tudnak anyanyelven tanulni, mert nincs rá lehetőség Brassó megyében. Más megyében talán lenne magyar nyelven is az a bizonyos szak, de ilyenkor gyakran komoly anyagi gondok merülnek fel, amit csak a család dönthet el, hogy vállal vagy sem.

Végezetül tanács helyett, amit úgy is úton-útfélen ingyen osztogatnak, engedjék meg nekem, mint egy volt magyar középiskolát végzett diáknak, egy elfogult felhívást intéznem minden szülőnek és diáknak: *Adjunk esélyt a magyar iskoláknak, adjunk esélyt magunknak, mint kulturális és nemzeti közösségnek!*

Kiss Ferenc